

Herbarium News

นสพ. เพื่อเยาวชนผู้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม



Gourd ฟัก แฟง แตง ขอบ

P02 บรรณาธิการแถลง : หอพรรณไม้
P04 ตำรับยา 5 ราก : เห็ดขอนขน
P06 พืชลักษณะ : ซ้องเจ้าฟ้า
P08 วงศ์ขาเจียด : สาหร่ายทอง
P10 ปาดอนปู้ตา : สน 200 ปี ที่ภูกระดึง
P12 เรื่องจากปก

P03 กล้วยไม้ป่าเมืองไทย : เพนอิงอาศัย
P05 สกุลขหนูนดิน : เสวตสอดสี
P07 Luca Ghini : เก็บผักริมรั้ว (มะขาม)
P09 นิเวศน่ารู้ : วงศ์เถาคัน
P11 บ้านหนองตาไก่ :
ประวัติศาสตร์ห้องสมุด ตอน 3

บรรณาธิการแถลง

People and plants

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และพืชนับว่ายังลึกมาตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์บนโลกใบนี้ ถ้าไม่มีพืชก็ปราศจากมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอีกหลายประเภท พืชจึงเปรียบเสมือนผู้สร้าง ทั้งอากาศ พลังงาน อาหาร และยารักษาโรค เหมือนเป็นโรงงานด้านชีวเคมีขนาดใหญ่ ที่เริ่มมาตั้งแต่พืชได้ถือกำเนิดมาบนโลก มนุษย์จึงเรียนรู้ ลองผิด ลองถูก กับการนำพืชมาใช้ประโยชน์ เพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องพืชจึงมีมาช้านานและยังมีความจำเป็นไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคอุตสาหกรรมที่

ผ่านมา จนกระทั่งยุคดิจิทัลในปัจจุบัน พวกเราชาวหนังสือพิมพ์จิวฉบับเป็นกลไกเล็ก ๆ กลไกหนึ่ง ที่พยายามเผยแพร่เรื่องราวของพืชให้แก่คนรุ่นต่อ ๆ ไป ได้รับรู้หรือเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของพืช ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงความรู้เล็ก ๆ อันเป็นส่วนประกอบหนึ่งขององค์ความรู้ด้านพืชของโลก แต่ทุกคนล้วนมีความมุ่งมั่นที่จะสรรหาเรื่องราวที่ดี มาให้ท่านผู้อ่านได้รับรู้ โดยมีความหวังว่า เรื่องราวเหล่านี้จะช่วยเชื่อมโยงให้เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพืชได้ไม่มากก็น้อย หรืออย่างน้อย ถือเป็น การช่วยรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

เกี่ยวกับพืชในด้านต่าง ๆ เอาไว้ ดังที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์จิวฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องตำรายา 5 ราก การใช้ประโยชน์จากต้นมะขาม ปาดอนปูดาสารายทอง และเรื่องผัก แฟง แตง บวบ ซึ่งล้วนแต่เป็นความรู้ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และพืชหวังว่าน้อง ๆ และผู้อ่านทุกท่าน จะได้รับประโยชน์และนำไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันรักษาทรัพยากรพืชให้อยู่คู่กับโลกใบนี้สืบไป

จามจุรี



หอพรรณไม้ โดย > ยางนา

ฉบับนี้เป็นบทส่งท้ายสำหรับวิธีการเก็บตัวอย่างพรรณไม้ให้ถูกต้องและได้ประโยชน์สูงสุดในการใช้สำหรับการศึกษาด้านอนุกรมวิธานพืช ดังที่กล่าวมาแล้ว ควรมีการสังเกตเบื้องต้นเพื่อใช้ในการตัดสินใจเก็บพืชให้เป็นตัวแทนที่ดีที่สุด และลองทบทวนพืชกลุ่มต่าง ๆ ว่า ตัวอย่างชิ้นส่วนของพืชส่วนใดมีความสำคัญ และใช้ในการจำแนกหรือวิเคราะห์ชื่อพืชอย่างไรก็ตาม ตัวอย่างพรรณไม้จำนวนมาก ที่ไม่ได้รับการเก็บอย่างระมัดระวัง ทำให้ไม่สามารถใช้ในการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีประโยชน์บ้างในการศึกษาด้านการกระจายพันธุ์ โดยเฉพาะตัวอย่างพรรณไม้ที่เก็บเพื่อการศึกษาด้านนิเวศวิทยา ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาเทียบตัวอย่างกับตัวอย่างในหอพรรณไม้ในการวิเคราะห์ชื่อพืช และใช้เป็นตัวอย่างอ้างอิงในโครงการนั้น ๆ ทำให้มีตัวอย่างพรรณไม้ของพืชชนิดเดียวกัน ซ้ำกันจำนวนมาก และส่วนมากไม่มีดอกหรือผล ซึ่งเจ้าหน้าที่

หอพรรณไม้จะเป็นผู้พิจารณาในเบื้องต้นที่จะเก็บตัวอย่างพรรณไม้เหล่านั้นในหอพรรณไม้ อาจเลือกเพียงบางตัวอย่างที่สมบูรณ์ที่สุด และเป็นตัวแทนพืชกลุ่มนั้นอย่างแท้จริง หรือตัวอย่างพรรณไม้จากโครงการวิจัยด้านการใช้ประโยชน์พืชหรือด้านเคมี การตัดสินใจที่จะรับเป็นตัวอย่างพรรณไม้อ้างอิงได้ควรเป็นตัวอย่างที่สมบูรณ์และมีคุณค่าเพียงพอ ดังนั้น การให้ความรู้ด้านการเก็บตัวอย่างพรรณไม้แก่นักวิจัยด้านอื่น ๆ จึงมีความจำเป็น และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการหอพรรณไม้ให้มีมาตรฐาน

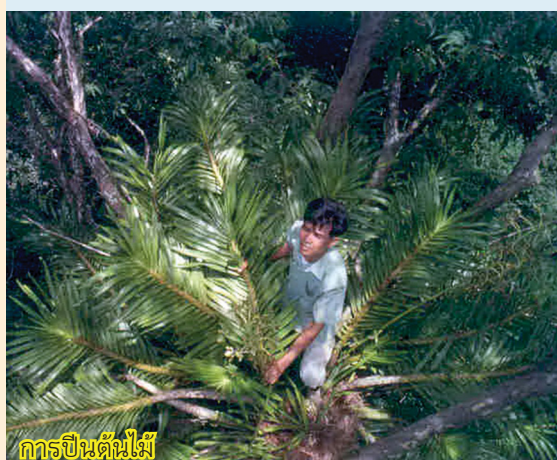
ก่อนจบเรื่องการเก็บตัวอย่างพรรณไม้ อย่างไรก็ตามให้ถูกวิธี น้อง ๆ คงอดสงสัยไม่ได้ว่า ตัวอย่างของต้นไม้ขนาดใหญ่ หรือไม้อิงอาศัยที่อยู่บนต้นไม้เหล่านั้น เราจะเก็บอย่างไร นักพฤกษศาสตร์ส่วนใหญ่ที่ออกสำรวจและเก็บพรรณไม้ส่วนมากจะมีคน **ป็นต้นไม้** หรือไม่มี **ไม้สอย** ไปด้วยบ้างก็ใช้ **ป็นยิง** หรือ **หนังสติก** เทคนิคที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพมาก คือ **การใช้ลิง** ที่ได้รับการฝึกอย่างดีมาช่วย นอกจากจะได้ผลดีแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมอาชีพของชาวบ้าน โดยเฉพาะทางภาคใต้ที่จะพบเห็นอาชีพใช้ลิงเก็บมะพร้าวทั่วไป



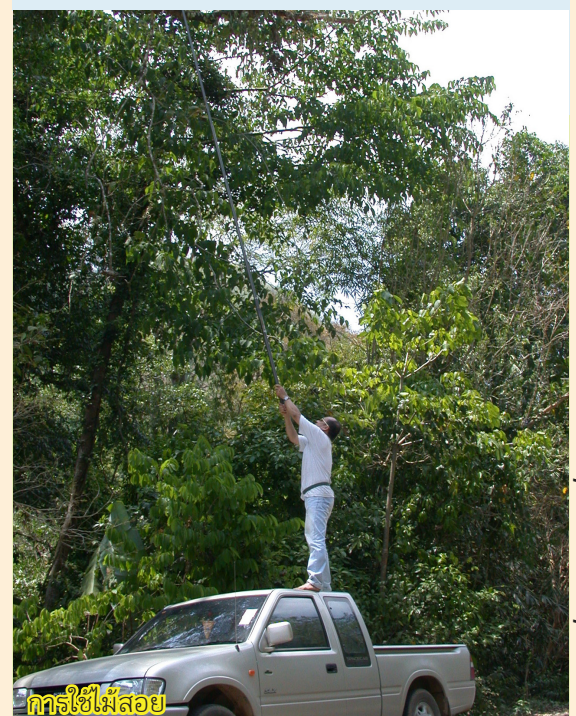
คราวหน้ามาเริ่มกันใหม่ในหัวข้อการเก็บตัวอย่างแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นการเก็บตัวอย่างพรรณไม้ แต่เป็นสิ่งมีชีวิตกลุ่มอื่นและอาจมีเรื่องเฟินหรือพวกคล้ายเฟินแทรกบ้าง เพราะหอพรรณไม้หลายแห่งมีตัวอย่างกลุ่มสิ่งมีชีวิตเหล่านี้เก็บรักษามาอย่างยาวนาน และเคยเข้าใจกันว่า เป็นสิ่งมีชีวิตในอาณาจักรพืช น้อง ๆ ลองไปนึกดูนะครั้นว่าจะมีอะไรบ้าง



การต่อตัว



การป็นต้นไม้



การใช้ไม้สอย

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๘



ว่าด้วยเรื่อง “กล้วยไม้ป่าเมืองไทย” โดย > พีเอ

หากจะมองหากกลุ่มพืชที่มีโครงสร้างและรูปร่างแปลกประหลาด โดดเด่นแตกต่างไปจากพืชกลุ่มอื่น ๆ พืชในกลุ่มกล้วยไม้ก็เป็นหนึ่งในนั้น ฉบับนี้ขอเชิญชวนน้อง ๆ มาเรียนรู้ภาพกว้าง ๆ ของกล้วยไม้กันนะคะ

กล้วยไม้เป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว (monocotyledon) เช่นเดียวกับพวก ขิง ข่า หนุ่ย กาก ฯลฯ ลำต้นและใบมักอวบน้ำ มีข้อและปล้องชัดเจน เป็นพืชล้มลุก (herbaceous) บางชนิดมีลำต้นเป็นเหง้าหรือหัว อยู่ใต้ดิน สร้างใบ ดอก และผล เพื่อสืบต่อพันธุ์ในฤดูกาลที่เหมาะสม พักตัวในฤดูแล้ง แต่ในบางชนิดอาจมีการเจริญเติบโตต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ โดยเจริญทางยอดหรือแตกต้นใหม่จากตาข้าง

“**ครึ่งหนึ่ง** ประเทศของเราเคยเป็นแหล่งที่มีกล้วยไม้มากมายกว่า 1,000 ชนิด การทำความรู้จักกับความหลากหลายของกล้วยไม้ในด้านรูปลักษณะซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดวิวัฒนาการที่ซับซ้อนมาเป็นเวลานานจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่อาจยังไม่สายจนเกินไปในการก่อให้เกิดความสนใจเข้าใจในความมหัศจรรย์ของธรรมชาติได้ดียิ่งขึ้น”

- อบอุ่นท์ ไทยทอง (2543)

กล้วยไม้แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ โดยดูจากแหล่งอาศัย (habitat) ได้แก่ กล้วยไม้ดิน (terrestrial orchids) ที่ขึ้นอยู่ตามพื้นป่า ทั้งนี้รวมไปถึงกลุ่มกล้วยไม้ขนาดเล็ก ไม่มีคลอโรฟิลล์ ไม่สามารถสร้างอาหารเองได้จึงอาศัยสิ่งมีชีวิตจำพวกราในการสร้างอาหาร (holomycotrophic) และกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchids) ที่ขึ้นเกาะตามกิ่งไม้หรือบน

โขดหิน (lithophytic orchids) ซึ่งกล้วยไม้อิงอาศัยจะพัฒนาระบบรากที่สามารถเกาะบนผิววัตถุ เช่น เปลือกไม้ ซอกหิน โดยอาศัยเพียงดูดธาตุอาหารที่ละลายปนมากับน้ำค้าง น้ำฝน ไม่ได้เบียดเบียนดูดน้ำเลี้ยงจากพืชที่ให้อาศัย ต่างจากพืชพวก “กาฝาก” (parasitic plants) นอกจากนี้กล้วยไม้บางชนิดยังมีรากทำหน้าที่สังเคราะห์ด้วยแสง เช่นเดียวกับใบได้อีกด้วย



ส่วนประกอบต่าง ๆ ของดอก

ดอกของกล้วยไม้มีลักษณะพิเศษต่างจากดอกของพืชกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่ใช้ในการจำแนก กล่าวคือ ดอกกล้วยไม้ทุกชนิดมีกลีบเลี้ยง (sepal) จำนวน 3 กลีบ แต่ในกล้วยไม้บางชนิดกลีบเลี้ยงนี้อาจเชื่อมติดกันหรือลดรูปลง ส่วนกลีบดอก (petal) มี 3 กลีบ โดยกลีบหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงรูปร่างให้แผ่แบนหรือมีลีสันจัดจ้าน

เรียกว่า กลีบปาก (labellum/lip) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการดึงดูดให้แมลงมาช่วยถ่ายละอองเรณู (pollination) ก้านเกสรเพศผู้และก้านเกสรเพศเมียรวมเป็นอันเดียวกันอยู่กลางดอกเรียกว่า เส้าเกสร (column) ในแองเกสรเพศผู้ มีกลุ่มของละอองเรณู (pollinium) ติดอยู่ ปิดด้วยฝากรอบอับเรณู (anther cap) ส่วนรังไข่ (ovary) ของกล้วยไม้้อยู่ส่วนล่างของดอก มักถูกเรียกรวมไปกับก้านดอก เจริญต่อไปเป็นผลหรือที่เรียกกันว่า ฝักกล้วยไม้ (capsule) ภายในรังไข่มี ไข่ (ovule) ติดเรียงยาวไปตามแนวผนังรังไข่ เมื่อได้รับการผสมก็เจริญเป็นเมล็ด และเมื่อผลแก่จัดก็จะแตกตามรอยประสาน ปลอ่ยให้ผงเมล็ด (dust seeds) ซึ่งมีขนาดเล็กมาก ๆ ในหนึ่งผลจะให้เมล็ดหลายพันหลายหมื่นเมล็ด ปลิวกระจายไปตามกระแสลมเพื่อการสืบต่อพันธุ์ต่อไป



คุยเรื่องเฟินกับพี่หน้อย

เฟินอิงอาศัย (Epiphytic Fern)

สวัสดีค่ะ พี่จะผ่านพ้นเดือนเมษายนเดือนที่อากาศร้อนที่สุดในรอบปีมาไม่นาน ซึ่งตรงกับช่วงปิดเทอมพอดี หลายคนคงได้มีโอกาสไปเที่ยวทะเล น้ำตก แล้วยังได้เล่นน้ำในเทศกาลสงกรานต์กันแบบชุ่มฉ่ำไปเลยใช่ไหมคะ ร้อน ๆ แบบนี้คนเรามีวิธีคลายร้อนต่างกันไปเองก็มีวิธีปกป้องตัวเองให้พ้นจากสภาพอากาศร้อนจัดซึ่งจะทำให้เกิดการสูญเสียน้ำอย่างรวดเร็วเช่นกันค่ะ อย่างเช่นเฟินกลุ่มที่พี่จะพาไปรู้จักในฉบับนี้ ที่สามารถปรับตัวให้สามารถเจริญเติบโตอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีน้ำและความชื้นค่อนข้างจำกัดได้เป็นอย่างดีเลยละ

หากเราสังเกตตามลำต้นหรือกิ่งของต้นไม้ เราอาจพบพืชอีกหลายชนิดมาเกาะเจริญเติบโตอยู่ พืชพวกนี้เรียกว่า พืชอิงอาศัย (epiphyte) ต่างจากพืชที่เราเรียกว่า กาฝาก (parasitic plants) ตรงที่พืชอิงอาศัยจะเกาะตามลำต้นหรือกิ่งพืชให้อาศัยเพื่อพวยงส่วนของลำต้นไว้เท่านั้น ไม่ได้มีโครงสร้างพิเศษที่เรียกว่า ฮอสโทเรียม (haustorium) เข้าไปแย่งสารอาหารจากพืชให้อาศัยแต่อย่างใด ถ้าหากพืชอิงอาศัยเป็นพืชกลุ่มเฟิน เราเรียกว่าเฟินอิงอาศัย ค่ะ

เฟินอิงอาศัยมีอยู่ด้วยกันหลายชนิดที่เราพบเห็นกันบ่อย ๆ จะเป็นชนิดที่มีความสวยงาม นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ เช่น เฟินข้าหลวงหลังลาย (*Asplenium nidus* L. var. *nidus*) กระแตไต่ไม้ (*Drynaria quercifolia* (L.) J. Sm.) ชายผ้าสีดา (*Platynerium holttumii* de Jonch. & Hennipman) เฟินนาคราช (*Davallia* sp.) สะเือง (*Pyrrosia longifolia* (Burm. F.) C. V. Morton) เป็นต้น เฟินเหล่านี้จะมีการปรับโครงสร้างเพื่อสามารถเก็บความชื้นในอากาศและน้ำฝน รวมถึงไปถึงลดการสูญเสียน้ำจากการคายน้ำ โดยมีเกล็ดหรือขนปกคลุม การมีชั้นคิวติเคิลหนา มีปากใบจมอยู่ในแผ่นใบ หรือการม้วนแผ่นใบ เป็นต้น



ก. กระแตไต่ไม้ (*Drynaria quercifolia* (L.) J. Sm.)

เฟินอิงอาศัยบางชนิดมีใบประดับต้นแผ่ตั้งขึ้นคล้ายกระเช้าเพื่อรองรับเศษใบไม้ที่หลุดร่วงและกักเก็บน้ำจากน้ำฝนและน้ำค้างหรือใบประดับต้นจะเกิดช่องเป็นชั้นหนาเพื่อห่อส่วนของเหง้าและรากไว้ภายในเพื่อป้องกันและรักษาความชุ่มชื้นและในทางตรงกันข้ามก็ช่วยป้องกันไม่ให้ได้รับน้ำในปริมาณที่มากเกินไป ส่วนเหง้ามักมีลักษณะอวบอ้วน (ภาพ ก. ข. และ ค.) แผ่นใบหนาเนื่องจากมีสารคิวติน เหง้ามีเกล็ดปกคลุมหนาแน่นเพื่อลดการระเหยของน้ำ (ภาพ ง. และ จ.)



สารพันพรรณไม้ โดย > ลุงปี

มนุษย์ได้เรียนรู้และนำพืชมาใช้ประโยชน์มาอย่างยาวนานโดยได้นำมาทำยารักษาโรคเป็นอันดับแรก เช่นเดียวกับบรรพบุรุษของคนไทยก็ได้มีการนำพืชมาใช้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บและได้รวบรวมความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพืชสมุนไพรไว้เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากตำรายาแผนไทยที่มีอยู่อย่างหลากหลายและใช้เป็นแนวทางให้แพทย์แผนไทยได้นำมาใช้ศึกษาเรียนรู้ในปัจจุบัน

กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้แนะนำสมุนไพรต้านหวัด **ตำรับยา 5 ราก** ซึ่งเป็นยาสมุนไพรแก้ไข้หวัดใหญ่ที่มีการใช้มาแต่โบราณกว่า 150 ปี

ยา 5 ราก ประกอบด้วย รากของพืชสมุนไพร 5 ชนิด ได้แก่ **เถาย่านาง มะเดื่ออุทุมพร ชิงชี คนทา และเท้ายายม่อม** ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรที่มีอยู่ตามธรรมชาติสามารถพบเห็นได้ไม่ยากสรรพคุณของยา 5 ราก ที่สำคัญ คือ แก้ไข้ แก้ปวดเมื่อย โดยเฉพาะไข้หวัดใหญ่สาย

พันธุ์ใหม่ 2009 ชนิด H1N1 ซึ่งได้ผลดีกว่ายาโอเซลทามิเวียร์ที่ใช้รักษากันอยู่ในปัจจุบัน และได้บรรจุอยู่ในบัญชียาหลักแห่งชาติ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 มีจำหน่ายในรูปของแคปซูลยา 5 รากในหลากหลายยี่ห้อ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ประโยชน์พืชในด้านสมุนไพร ผู้ใช้จึงควรจะได้รู้จักลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพรยา 5 ราก ซึ่งประกอบด้วยรากของพืช 5 ชนิด ชนิดแรกที่จะขอแนะนำในฉบับนี้ได้แก่ เถาย่านาง

เถาย่านาง มีชื่อที่เรียกกันในท้องถิ่นต่าง ๆ ว่า เถาวัลย์เขียว (ภาคกลาง) จ้อยนาง (เชียงใหม่) และยาดนาง (สุราษฎร์ธานี) มีชื่อพฤกษศาสตร์ว่า *Tiliacora triandra* (Colebr.) Diels เป็นพรรณไม้ในวงศ์ Menispermaceae เช่นเดียวกับ บอระเพ็ด สบู่เลือด ชิงช้าชาลี ก้นปัด เป็นไม้เถาเลื้อย ลำต้นอ่อนสีเขียว รากมีขนาดใหญ่ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ รูปรี รูปใบหอกหรือรูปไข่ ช่อดอก ออกตามซอกใบหรือตามลำต้น

ดอกแยกเพศ แยกต้น ดอกมีขนาดเล็ก กลีบดอกสีเขียวแกมเหลือง ผลเป็นผลกลุ่ม ผลย่อยแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปไข่กลับ ผลแก่สีส้มแดง

พบขึ้นบนเขาหินปูน ป่าดิบใกล้ทะเล ตามริมน้ำในป่าละเมาะ พบมากในพื้นที่รกร้าง ความสูงใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึง 300 ม.

สรรพคุณ

ราก แก้พิษเบื่อเมา แก้เมาเหล้า และแก้ไข้ ใบ แก้ฝีดาษ แก้ไข้เถา ถอนพิษผิดสำแดง แก้ไข้ตัวร้อน แก้ไข้พิษ ไข่กลับไข่ซ่า



ใบ



ลำต้น



ช่อดอกเพศผู้



ผล

เข้าป่าดูเห็ด โดย > พี่เต่า

สวัสดีครับน้อง ๆ ชาวชนคนรักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทุกท่าน เข้าป่าดูเห็ด ฉบับนี้ พี่เต่าขอพาน้อง ๆ มารู้จักกับ **“เห็ดขอนขน”** มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Lentinus zeyheri* Berk. (เลน-ที-นัส เซ-เฮอ-ไร) ซึ่งอยู่ในสกุลเดียวกันกับเห็ดหอม (*Lentinus edodes* (Berk.) Pegler) ที่น้อง ๆ คงรู้จักกันดี เห็ดขอนขนนี้เป็นหนึ่งในสมาชิกของวงศ์ Polyporaceae (โพ-ลี-โพ-เร-ซี) ซึ่งอยู่ในไฟลัม Basidiomycophyta (แบ-ลิ-ติ-โอ-ไม-โค-ไฟ-ต้า) เนื่องจากมีกลุ่มขนสีน้ำตาลเทาขึ้นปกคลุมเป็นกระจุกที่ผิวด้านบนของดอกเห็ด ประกอบกับมีนิลสีที่ขอบขึ้นอยู่บนขอนไม้จึงเป็นที่มาของชื่อเห็ดชนิดนี้ครับ (โดยขนเหล่านี้จะเรียงลงเล็กน้อยเมื่อดอกเห็ดบานเต็มที่) ส่วนด้านใต้ดอกเห็ดจะเป็นแถบของครีบเรียงสลับกันจากช่วงก้านดอกจนถึงขอบดอก เนื้อของเห็ดขอนขนจะเหนียวและค่อนข้างแข็ง ขนาดของเส้นผ่านศูนย์กลางดอกประมาณ

1-3.5 เซนติเมตร ก้านดอกยาวประมาณ 2-4 เซนติเมตร ประดับด้วยขนสีขาวอมเทา สปอร์ เป็นรูปยาวปลายแหลม ท้ายโค้งตัด ขนาด 1.5-5.5 ไมโครเมตร พบขึ้นอยู่ตามท่อนไม้แห้ง โดยเห็ดขอนขนที่แสดงในภาพด้านขวานี้ พี่เต่าเก็บมาจากสวนพฤกษศาสตร์ภาคกลาง (พุแค) จ.สระบุรี ราว ๆ ช่วงปลายฤดูร้อน ก่อนที่น้อง ๆ จะเปิดภาคเรียนพอดี

เจ้าเห็ดขอนขนนี้จัดอยู่ในพวกเห็ดผู้ย่อยสลายและจะย่อยสลายท่อนไม้ที่มัน



เห็ดหอม (*Lentinus edodes* (Berk.) Pegler)

www.milkwood.net

www.defeatdiabetes.org



เห็ดขอนขน (*Lentinus zeyheri* Berk.)

ขึ้นอยู่เพื่อดูจับเอาธาตุอาหารจากท่อนไม้จนท่อนไม้นั้นเน่าเปื่อยผุพังลง กลายเป็นปุ๋ยหมักเวียนสู่ห่วงโซ่อาหารในระบบนิเวศต่อไป แต่ไม่ขอแนะนำให้น้อง ๆ นำเห็ดขอนขนมารับประทานนะครับ เพราะนอกจากเนื้อของมันจะเหนียวและค่อนข้างแข็งแล้ว มันอาจจะมีพิษร้ายแรงก็ได้

สุดท้ายนี้ขอให้น้อง ๆ สนุกกับการเรียนหนังสือให้มาก ๆ นะครับ จะได้ไม่อายพวกเพื่อน ๆ สมาชิกอาเซียนเขา ฉบับหน้าลองดูว่าจะมีเห็ดอะไรมาแนะนำให้น้อง ๆ ได้รู้จักกันอีก สวัสดีครับ





พืชดอกที่มีช่อดอกคล้ายเห็ด ฉบับนี้มา
รู้จักกับพืชสกุลขนุนดิน *Balanophora* จัดอยู่
ในวงศ์ Balanophoraceae

สกุลขนุนดิน เป็นไม้ล้มลุกกินซาก
พืชเบียนราก โดยไม่ทำให้พืชที่ถูกเบียนตายไป
ไม่มีคลอโรฟิลล์ ไม่มีระบบราก ส่วนหัวเกาะ
ติดกับรากของพืชที่อาศัย ลำต้นเกิดจาก
ในโคนหัว แยกเพศอยู่ร่วมต้นหรือแยกต้น
ใบคล้ายเกล็ด หรือไม่มีก้านใบ เรียงสลับ
ระนาบเดียว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก หรือ
เรียงเวียน ช่อดอกออกที่ปลายลำต้น รูปทรงรี
รูปไข่กลับ ทรงกลม หรือคล้ายรูปกระบอก
มีใบประดับคล้ายกาบ ช่อดอกแบบคล้าย
ช่อเชิงลดมีกาบ ดอกเพศผู้คล้ายช่อเชิงลด
หรือช่อกระจุก ดอกเพศเมียคล้ายช่อเชิงลด
ดอกมีก้านดอกหรือไม่มี ดอกเพศผู้มีกลีบรวม
รองรับโดยใบประดับ แต่ละช่อดอกมี 10-300
ดอก วงกลีบรวม 3-5(-14) กลีบ รูปไข่หรือ
รูปใบหอก เกสรเพศผู้ 3-5 อันเชื่อมติดกัน
ดอกเพศเมียไม่มีใบประดับ รังไข่และก้านเกสร
เพศเมียติดบนแกนช่อดอก แต่ละช่อมีดอก
จำนวนมากถึง 105-107 ดอก ผลแห้งไม่แตก
รูปรี ขนาดเล็ก

พืชสกุลขนุนดิน ทั่วโลกมี 15 ชนิด
เบียนรากพืชหลากหลายกว่า 70 ชนิด
ใน 35 วงศ์ ในประเทศไทยพบ 5 ชนิด คือ

โหราบอน *Balanophora abbreviata*
Blume ดอกแยกเพศร่วมต้น กระจายพันธุ์ ตั้งแต่
ทวีปแอฟริกามาถึงภูมิภาคมาเลเซีย พบใน

พืชประหลาด โดย > พริกชี้หนุ

ป่าดิบชื้นในภาคเหนือ และภาคตะวันออก
เฉียงเหนือของไทย ส่วนอีก 4 ชนิดมีช่อดอก
แบบแยกเพศแยกต้น คือ

กากหมากตาฤๅษี หรือ เห็ดหิน
B. fungosa J . R. Forst. & G. Forst subsp.
indica (Arn.) B. Hansen var. *indica*

พบเบียนรากพืชได้หลาย
ชนิด กระจายพันธุ์จาก
จีน (ไหหนาน) อินเดีย
อินโดจีน แถบตะวันตก
ของภูมิภาคมาเลเซีย
ถึงออสเตรเลีย ในไทย
พบทั่วไปทุกภาค ขึ้นใน
สภาพป่าและถิ่นที่อยู่
หลากหลาย จนถึงระดับ
ความสูงประมาณ 2,000 เมตร มีบันทึกการใช้
ประโยชน์ในแถบหมู่เกาะชวา นำไข (wax)
จากหัว ทำเป็นคบไฟ ในไทย ใช้ยางเหนียวจาก
หัวได้ดินประกอบทำกับดักนก

หน่อพสุธา *B. harlandii* Hook. f.
พบในป่าเบญจพรรณ อุทยานแห่งชาติ
ภูกระดึง จังหวัดเลย ต่างประเทศกระจายพันธุ์
แถบอินเดีย จีน ไต้หวัน และฮ่องกง

กากหมาก *B. latisejala* (Tiegh.)
Lecomte พบตามพื้นป่าเกือบทั่วทุกภาค
ของประเทศไทย ถึงความสูง 1600 เมตร



กากหมากตาฤๅษี



ช่อดอกเพศเมีย **ช่อดอกเพศผู้**

ต่างประเทศกระจายพันธุ์ภูมิภาคอินโดจีน มา
ถึงหมู่เกาะสุมาตรา บอร์เนียว

ขนุนดิน *B. laxiflora* Hemsl. พบใน
ป่าดิบชื้น อุทยานแห่งชาติเขาลง จังหวัด
นครศรีธรรมราช ต่างประเทศพบที่ทิเบต จีน
ไต้หวัน และภูมิภาคอินโดจีน

เวลาน้องๆ เดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ
ในพื้นที่อนุรักษ์ ลองสังเกตตามพื้นดินดูนะคะ
ว่าพบพืชนี้คล้ายเห็ด (fungi) หรือเป็น
ดอกไม้อีกชนิดที่สวยงามแบบแปลกตา

ชื่อนั้นสำคัญไฉน? โดย > พฤกษ์พนเจร

“เศวตสอด้ลี” เป็นชื่อทางการที่ใช้เรียก
กล้วยไม้ชนิด *Thunia alba* (Lindl.) Rchb. f.
var. *alba* ซึ่งจัดอยู่ในวงศ์กล้วยไม้ (Orchidaceae)
(ชื่อพฤกษศาสตร์ *Thunia alba* อ่านว่า ทู-เนีย
อัล-บา) คำระบุชนิด “alba” หมายถึง กลีบเลี้ยง
และกลีบดอกที่มีสีขาวนวลเอง ชื่อพื้นเมืองอื่น ๆ
เช่น “ช้างงาเดียว” ซึ่งใช้เรียกกันทั่วไป แถบเชียงใหม่
อาจเรียกว่า “เอื้องงาช้าง” ภาษากะเหรี่ยงแถบ
แม่ฮ่องสอนเรียก “พอกุ๊ก” กล้วยไม้ชนิดนี้อาจ
เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphyte) หรือขึ้นบนหิน
(lithophyte) พบน้อยมากที่ขึ้นบนดิน (terrestrial)
กล้วยไม้ชนิดนี้มีความสวยงามทั้งใบและดอก
ยิ่งเวลาขึ้นเป็นกลุ่มจะสวยงาม ดอกจะบาน
ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงสิงหาคม แต่จะพบบ่อย
ประมาณช่วงต้นฤดูฝนปลายเดือนพฤษภาคม
ถึงต้นเดือนมิถุนายน พบได้ตามป่าดิบเขาเกือบ
ทั่วประเทศ แต่พบได้น้อยทางภาคใต้ แหล่งที่
สามารถเข้าถึงและพบได้ง่ายคือ อุทยานแห่งชาติ
ภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลก



ปัจจุบันในป่าธรรมชาติที่ไม่ใช่เขตรักษาพันธุ์
สัตว์ป่าหรืออุทยานแห่งชาติพบเห็นกล้วยไม้
ชนิดนี้ได้น้อยมากเนื่องจากถูกเก็บออกไปหมด
การเก็บกล้วยไม้ป่ามาเลี้ยงเพื่อรอดอกที่
สวยงามไม่ใช่ว่าการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน กล้วยไม้
อาจผลิตดอกให้ชมได้เพียง 1-2 ฤดู ก็จะตายไป
เพราะสภาพพื้นที่ที่ไม่เหมือนสภาพธรรมชาติ
ไม่เอื้อให้กล้วยไม้เจริญอยู่รอดตลอดไปได้ การปล่อย
ให้กล้วยไม้เจริญเติบโตในสภาพธรรมชาติให้เรา
ได้เข้าไปชื่นชม น่าจะเป็นการดีที่สุด



ช่อดอกเศวตสอด้ลี **กลีบปากเศวตสอด้ลี**

กล้วยไม้ชนิดนี้แต่ก่อนถูกจัดอยู่ในสกุล
Phaius โดย John Lindley นักพฤกษศาสตร์
ชาวอังกฤษ โดยได้ให้ชื่อไว้ว่า *Phaius albus*
Lindl. ในปี ค.ศ. 1831 แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 1852
นักพฤกษศาสตร์ชาวเยอรมัน Heinrich Gustav
Reichenbach มีความเห็นว่าควรจัดอยู่ในสกุล
Thunia จึงได้ทำการย้ายกล้วยไม้ชนิดนี้
มาอยู่ในสกุล *Thunia* โดยใช้ชื่อว่า *Thunia alba*
(Lindl.) Rchb. f. โดยใช้คำระบุชนิดเดิมที่แปลว่า
สีขาว แต่ต้องเปลี่ยนคำลงท้ายจาก “albus”
เป็น “alba” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อสกุล
Thunia ตามไวยากรณ์ละติน ชื่อของผู้ที่ตั้งชื่อ
คนแรกจะให้อยู่ในวงเล็บ ในที่นี้คือ John Lindley
ซึ่งมีชื่อย่อที่ถูกต้องว่า Lindl. ส่วนผู้ที่ทำการย้ายชื่อ

ในที่นี้คือ Heinrich Gustav Reichenbach
ซึ่งมีชื่อย่อที่ถูกต้องว่า Rchb. f. จะให้อยู่นอก
วงเล็บ ชื่อพฤกษศาสตร์เป็นระบบทวินาม
(binomial) ประกอบด้วยชื่อสกุล (generic
name) และคำระบุชนิด (specific epithet)
ซึ่งอาจเขียนเป็นตัวหนา ชิดเส้นใต้ หรือเป็นตัวเอียง
ก็ได้ การเขียนชื่อพฤกษศาสตร์ให้สมบูรณ์ควรมี
ชื่อผู้ตั้งชื่อพืชด้วย ซึ่งก็ต้องมีการย่อที่ถูกต้อง



เศวตสอด้ลี **เศวตสอด้ลีสีม่วง**

จะเห็นว่า เมื่อกล่าวถึง “เศวตสอด้ลี”,
“ช้างงาเดียว”, “เอื้องงาช้าง” หรือ “พอกุ๊ก”
ถ้ามีชื่อพฤกษศาสตร์กำกับว่า *Thunia alba*
(Lindl.) Rchb. f. var. *alba* ก็จะทำให้ทราบว่า
หมายถึงพืชชนิดเดียวกัน โดยไม่ต้องโต้เถียงเรื่อง
ชื่อพื้นเมือง พืชชนิด *Thunia alba* (Lindl.)
Rchb. f. ในประเทศไทยพบ 2 พันธุ์ (variety)
ถ้าเป็น *Thunia alba* (Lindl.) Rchb. f. var.
alba ตามที่กล่าวมาแล้วกลีบปากจะเป็นสีขาว
และมีแต้มสีเหลือง แต่ถ้าเป็น *Thunia alba*
(Lindl.) Rchb. f. var. *bracteata* (Roxb.)
N. Pearce & P. J. Cribb กลีบปากจะมีเส้น
สีม่วงแดง มักเรียกว่า “เศวตสอด้ลีสีม่วง” ฉะนั้น
เพื่อให้รู้ว่าพืชที่เรากล่าวถึงนั้นเป็นพืชชนิดใด
ก็ควรมีชื่อพฤกษศาสตร์กำกับไว้ด้วยเสมอ
เพื่อป้องกันความสับสน

พืชลักษณะ โดย > พืชนุ่ม

สวัสดีครับน้อง ๆ และท่านผู้อ่านทุก ๆ ท่าน Herbarium News ฉบับนี้ เรากลับมาคุยกันเรื่องของพืชที่น่าสนใจกันอีกครั้งครับ พืชต่าง ๆ ที่เราเห็นกันอยู่ทั่วไปมาอย่างช้านานนั้น เชื่อหรือไม่ว่าพืชบางชนิดก็ไม่ได้เป็นพืชพื้นเมืองของประเทศไทยเรา แต่เป็นพืชต่างถิ่นที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ อาจจะด้วยสาเหตุจากชนิดพันธุ์ไม้เองที่ทนต่อสภาพแวดล้อมได้หลากหลาย ช่วยให้เกิดการแพร่กระจายทางธรรมชาติได้ดี หรือเป็นการนำเข้ามาโดยมนุษย์ด้วยความตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ซึ่งถือเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดในการแพร่กระจายของพืช

พืชลักษณะ เป็นตัวอย่างของพืชต่างถิ่นอีกชนิดที่จะขอกล่าวถึงในตอนนี้อย่างใกล้ชิดกันน่าจะสื่อให้เราได้ทราบถึงลักษณะที่สำคัญที่เราติดตามและทำความรู้จักกับพืชชนิดนี้กันครับ



ต้นพืชลักษณะ

พืชลักษณะ มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Phytolacca americana* L. มีชื่อสามัญว่า Pokeweed อยู่ในวงศ์ Phytolaccaceae ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ โดยเป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือเขตร้อน ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ที่สำคัญ คือ เป็นไม้ล้มลุก ลำต้นมักมีสีแดง สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่หรือแกมรูปขอบขนาน ยาวได้ถึง 18 เซนติเมตร ปลายมีติ่งแหลม ช่อดอกแบบช่อกระจุก มักห้อยลง ยาวได้ถึง 20 เซนติเมตร กลีบรวม 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน สีเขียวอ่อนหรืออมแดง กลีบรวมติดทน เกสรเพศผู้ 10 อัน เกสรเพศเมียมี 10 คาร์เพล เชื่อมติดกัน ก้านเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับคาร์เพล ผลสดมีหลายเมล็ด ผลอ่อนสีเขียว เมื่อผลแก่



ช่อดอก

มีสีดำเข้ม ก้านและแกนกลางของผล รวมทั้งก้านผลย่อยและกลีบรวมที่ติดทนมีสีแดงหรือชมพูเข้ม ซึ่งเป็นสีที่สวยงาม บางครั้งจึงนิยมปลูกเป็นไม้ประดับ แต่เนื่องจากทุกส่วนเป็นพิษ ประกอบกับมีรายงานการได้รับพิษทั้งในคนและสัตว์ที่กินเข้าไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินอาหาร ทำให้มีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย หรือในรายที่รุนแรงเข้าไป จะพบว่า มีอาการระคายเคืองต่อคอ ดวงตา บางรายมีผลกระบบหายใจ ดังนั้น หากต้องการจะปลูกพืชลักษณะให้เป็นไม้ประดับก็ควรระมัดระวังและให้คำแนะนำแก่ผู้ที่สัมผัสพืชลักษณะอย่างใกล้ชิดถึงพิษภัยของพืชชนิดนี้กันนะครับ



ผลอ่อน

ผลแก่

แบกเป้เข้าป่า โดย > montane

ตอน ตามหาพันธุ์ไม้พระราชทานนาม “ช่องเจ้าฟ้า” ณ ดอยหัวหมด

ดอยหัวหมดอยู่ในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก อยู่ห่างจาก อ.แม่สอด ลงไปทางใต้ ตามทางหลวงหมายเลข 1090 ประมาณ 163 กม. การเดินทางไปดอยหัวหมดให้ใช้เส้นทางอุ้มผาง-บ้านปะละทะ ประมาณ 10 กม.

ดอยหัวหมดมีรายงานพรรณไม้ชนิดใหม่ของโลก เป็นพืชถิ่นเดียวของไทย “ช่องเจ้าฟ้า” โดยคำระบุชนิดตั้งขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นพรรณไม้ที่จัดอยู่ในวงศ์ BUXACEAE มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Buxus sirindhorniana* W. K. Soh, von Sternb., Hodk. & J. Parn. เพิ่งตีพิมพ์เมื่อต้นปี 2557 นี้เอง

“ช่องเจ้าฟ้า” เป็นไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 8 เมตร ถือว่าเป็นไม้เด่นของดอยหัวหมด ขึ้นเป็นกลุ่มหรือต้นเดี่ยวบนดินหรือโขดหิน บริเวณพื้นที่เปิดโล่ง เรือนยอดโปร่ง ลำต้นคดงอ เปลือกนอกสีน้ำตาลครีม เปลือกเป็นคอร์กหนาแน่น แตกเป็นร่องลึกตามยาว เปลือกในสีขาว

ทิวทัศน์ดอยหัวหมด



<http://www.painaidit.com>

ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูปรี 1-1.5 ซม. ยาว 5-12 ซม. ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนสอบ ขอบเรียบและเป็นคลื่นเล็กน้อย เนื้อใบเหนียวคล้ายแผ่นหนัง แผ่นใบเล็กน้อย ด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมันวาว ด้านล่างสีเขียวเข้ม ใบเกลี้ยง ใบแก่ก่อนร่วงสีเหลือง



ต้นช่องเจ้าฟ้า

เปลือกต้นช่องเจ้าฟ้า

เส้นกลางใบราบทางด้านบน นูนเด่นทางด้านล่าง เส้นแขนงใบข้างละ 15-20 เส้น ปลายเส้นแขนงใบโค้งจรดกันที่ขอบ ก้านใบยาวประมาณ 1 ซม. ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ยาวประมาณ 2 ซม. ก้านช่อดอกสั้น แต่ละช่อย่อยมีประมาณ 10 ดอก ดอกสีเหลืองครีม ดอกแยกเพศร่วมต้น โดยในแต่ละช่อดอกมีดอกเพศผู้ 1 ดอก ตำแหน่งที่ส่วนปลายช่อดอกเพศผู้ กลีบดอกสีเหลืองครีม จำนวน 4 กลีบ รูปไข่กว้าง ขนาดเล็ก ขอบกลีบดอกเป็นขนครุย เกสรเพศผู้ 4 เกสร อยู่บนจานฐานดอก ตำแหน่งตรงข้ามกับกลีบดอก ก้านชูอับเรณู ยาวประมาณ 2 เท่า ของกลีบดอก อับเรณูติดด้านล่าง รูปไข่กว้าง แตกเป็นร่องตามยาวที่ขอบ ดอกเพศเมีย

จำนวน 1 ดอก อยู่ในส่วนปลายของช่อดอก กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ สีเขียวอ่อน ขนาดเล็ก รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ เกสรเพศเมีย 2 เกสร ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียเป็นแผ่นแถบโค้งด้านบน ไม่มีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ผลแก่แห้งแตก จำนวน 1 ผลต่อช่อดอก ผลรูปทรงกลม สีเขียว ขนาด 0.8-1 ซม. ส่วนปลายผลมีก้านชูเกสรเพศเมียติดที่ส่วนปลาย จำนวน 2 อัน อย่างเด่นชัด เปลือกผลเรียบเกลี้ยง

“ช่องเจ้าฟ้า” มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย ทางภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และตาก พบตามป่าเต็งรังหรือป่าดิบเขาผลมเต็งรัง ความสูงจากระดับน้ำทะเล 775-1,500 เมตร ออกดอกเดือนมกราคมถึงมีนาคม เป็นผลเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม

จากคำบรรยายลักษณะข้างต้นที่หวังเป็นอย่างยิ่งว่าน้อง ๆ จะตามหาต้น “ช่องเจ้าฟ้า” ได้ไม่ยากนัก ปีนี้ค่อนข้างแล้งจัด สภาพอากาศแปรปรวน ร้อนอบอ้าว น้องคนไหนที่สนใจต้องเตรียมอุปกรณ์กันแดดกันฝนให้พร้อมแล้วออกเดินทางกันได้เลย ยังไงก็โทรศัพท์สอบถามกับทางพื้นที่ก่อนออกเดินทางจะได้ไม่ผิดหวัง แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้า สวัสดีครับ



ดอกเพศผู้และเพศเมีย

ช่อดอก

ผล



บุคคลสำคัญด้านพฤกษศาสตร์ โดย > พีเพม

กลับมาพบกันอีกครั้งกับคอลัมน์บุคคลสำคัญด้านพฤกษศาสตร์ ในฉบับนี้ พีเพมขอรับช่วงจากพี่กบพำน้อง ๆ มาทำความรู้จักกับนักพฤกษศาสตร์คนสำคัญกันต่อค่ะ

นักพฤกษศาสตร์ที่พีเพมจะแนะนำให้ น้อง ๆ รู้จัก คือ ศาสตราจารย์ลูคา กินี (Prof. Luca Ghini) ท่านเป็นชาวอิตาลี เกิด ณ เขตอีโมลา เมืองโบล็อกนา ประเทศอิตาลี ในปี ค.ศ. 1490 บิดาของท่านมีอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่รับรองเอกสาร (Notary public) ศาสตราจารย์กินี สำเร็จการศึกษาหลักสูตรแพทยศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยโบล็อกนา (University of Bologna) ในปี ค.ศ. 1527 และได้รับเลือกเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยโบล็อกนา สอนวิชาพืชสมุนไพรทางการแพทย์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1544 ท่านได้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ และย้ายไปเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยปิซา (University of Pisa) จนกระทั่งในช่วง 2 ปีสุดท้ายของชีวิต จึงย้ายกลับมาสอน ณ มหาวิทยาลัยโบล็อกนา ในราวปี ค.ศ. 1554 - 1556

ผลงานด้านพฤกษศาสตร์ของศาสตราจารย์กินี ไม่ได้อยู่ในรูปแบบของตำราและงานวิจัยเหมือนเช่นนักพฤกษศาสตร์ท่านอื่น ๆ แต่ท่านได้วางรากฐานให้กับวงการพฤกษศาสตร์ใน 2 เรื่องด้วยกัน คือ 1. เป็นบุคคลแรกที่มีการบันทึกว่า ใช้หลักการเก็บรักษาพรรณไม้ในรูปแบบตัวอย่างพรรณไม้แห้ง (*hortus*

siccus) โดยท่านได้นำพรรณไม้มาอัดอบแห้งด้วยการวางซ้อนทับกันบนกระดาษ จากนั้นจึงนำพรรณไม้ที่แห้งแล้วไปติดกาหรือรัดบนกระดาษแข็ง เพื่อการเก็บรักษาในระยะยาว และเพื่อแลกเปลี่ยนพรรณไม้กับนักพฤกษศาสตร์ท่านอื่น ๆ และได้สอนวิธีการนี้ให้ลูกศิษย์ของท่าน เรื่องที่ 2. การเก็บรักษาพรรณไม้แบบมีชีวิต คือ การนำพรรณไม้ต่าง ๆ มาปลูกไว้ในสถานที่แห่งหนึ่ง เพื่อความสะดวกในการศึกษาวิจัย โดยเรียกสถานที่ลักษณะนี้ว่า สวนพฤกษศาสตร์ (Botanical garden) ซึ่งศาสตราจารย์กินี ได้ก่อตั้งสวนพฤกษศาสตร์ขึ้นที่เมืองปิซา ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยปิซา อีกทั้งสวนพฤกษศาสตร์แห่งนี้ ถือเป็นสวนพฤกษศาสตร์แห่งแรกในทวีปยุโรปอีกด้วย และได้มีการบันทึกจำนวนชนิดพรรณไม้ในสวนแห่งนี้ไว้ นับได้ทั้งสิ้นประมาณ 600 ชนิด หลังจากนั้น



ศาสตราจารย์ลูคา กินี (http://en.wikipedia.org/wiki/Luca_Ghini) สวนพฤกษศาสตร์แห่งแรก ณ เมืองปิซา (http://en.wikipedia.org/wiki/Orto_botanico_di_Pisa)

แนวคิดการก่อตั้งสวนพฤกษศาสตร์ได้ขยายวงกว้างไปทั่วทวีปยุโรป

นอกจากผลงานที่กล่าวมาแล้ว ศาสตราจารย์กินี ยังเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้กับนักพฤกษศาสตร์คนสำคัญหลายท่านด้วยเช่นกัน อาทิ ศาสตราจารย์แอนเดรีย ซีซัลปีโน (Prof. Andrea Cesalpino) อาจารย์ยูลิสซี อัลโดรเวนดี้ (Ulisse Aldrovandi) และ คุณหมอปิเอโตร มัททิโอลี (Dr. Pietro Mattioli) เป็นต้น



ตัวอย่างพรรณไม้แห้งยุคแรก (<http://abeautifulbook.files.wordpress.com/2012/10/13.jpg>)

สำหรับน้อง ๆ ที่สนใจอยากทราบประวัติ นักพฤกษศาสตร์ลูกศิษย์ของศาสตราจารย์กินี พีเพมจะแนะนำให้รู้จักในฉบับต่อ ๆ ไปนะคะ แล้วพบกันใหม่ค่ะ

เอกสารอ้างอิง

Isely, D. (2002). *One Hundred and One Botanists*. Purdue University Press. <http://galileo.rice.edu/Catalog/NewFiles/ghini.html> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิ.ย. 2558

เก็บผักริมรั้ว 15 โดย > รากไม้

มะขามมีความผูกพันกับคนไทยมานาน เพราะทุก ๆ บ้านมักจะปลูกกันอย่างน้อยคนละต้นสองต้น จนอาจไม่ทราบดีว่าจะเป็นไม้จากต่างประเทศ มีถิ่นกำเนิดในเอเชียและแอฟริกาเขตร้อน สมัยสุโขทัยปลูกมะขามกันมาก จนมีจารึกในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “หมากขามก็หลายในเมืองนี้” เดิมเรียกว่า หมากขาม แล้วเปลี่ยนเป็นมะขามในสมัยพระเจ้าลิไท มีกล่าวถึงในวรรณกรรมสุนทรภู่เรื่อง นิราศพระบาท วรรณคดีเรื่องอิเหนา และเรื่องขุนช้างขุนแผน นอกจากนี้ มะขามยังเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย

มะขาม คือ ชื่อเรียกโดยทั่วไป ทางอีสานจะเรียกว่า บะขาม และทางจังหวัดนครศรีธรรมราชเรียกว่า ส้มขาม หรือ ขาม มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Tamarindus indica* L. อยู่ในวงศ์ Leguminosae-Caesalpinioideae มีชื่อสามัญคือ Indian date, Tamarind, Sampalok

ลักษณะเป็นไม้ต้นสูง 20-25 เมตร เปลือกสีน้ำตาลอ่อน แตกสะเก็ด เป็นร่องเล็ก ๆ ใบประกอบแบบขนนก มีใบย่อย 10-15 คู่ ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบมน โคนใบเบี้ยว สีเขียวเข้ม ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกบริเวณปลายกิ่ง ช่อละ 10-15 ดอก กลีบดอกสีเหลือง 3 กลีบ มีจุดประสีแดง ฝักกลมยาวโค้งหนา เมล็ดสีน้ำตาลเข้มเป็นมัน รูปร่างกลม เนื้อที่หุ้มเมล็ด สีน้ำตาลเข้มและละเอียดเมื่อฝักแก่

วิธีรับประทาน ใบอ่อน ยอดอ่อน ดอกอ่อน รับประทานสดแก้มกับยำ ใส่ในต้มโคล้ง ต้มยำ ต้มกะทิ ต้มปลา แกงเผ็ด ยำปลากด ยอดอ่อน ฝักอ่อน ฝักแก่ รับประทานสด หั่นเป็นชิ้นบาง ๆ ใส่ข้าวยา หรือ แก้มกับขนมจีนน้ำยา แกงเผ็ดต่าง ๆ ฝักอ่อน ใช้

ทำน้ำพริกมะขาม ยำปูเค็มหรือรับประทานสดกับน้ำปลาหวาน ฝักกลางอ่อนกลางแก่ เนื้อในยังแข็ง รับประทานกับน้ำพริกเกลือ ฝักแก่ เปลือกแข็ง และเนื้อหุ้มเมล็ดนิ่ม ใช้ทำมะขามเปียก หรือใช้ปรุงแกงส้ม แกงคั่ว ให้มีรสเปรี้ยว เมล็ดมะขาม (แก่) นำมาใช้เป็นอาหารได้หลายอย่าง เช่น คั่วให้สุกแล้วกินโดยตรง หรือนำมาเพาะให้งอกก่อน (เหมือนถั่วงอก) แล้วนำไปประกอบอาหาร หรือนำไปคั่วให้ไหม้เกรียม แล้วบดละเอียดใช้ชงดื่มแทนกาแฟ

สรรพคุณ ใบ ขับเสมหะ แก้ไอ แก้หวัดคัดจมูก เป็นยาระบาย ขับลมในลำไส้ ขับพยาธิในเด็ก แก้บิดพอกโลหิต ขับเหงื่อ ใช้ในการอบสมุนไพร เนื้อในของฝักแก่ (มะขามเปียก) ใช้เป็นยาระบาย แก้ท้องผูก ลดไข้ ขับเสมหะ เมล็ด แก้ท้องเสีย ขับพยาธิ



ต้นมะขาม

กิ่งที่มีดอก

ช่อดอก

ดอก



ยอดอ่อน

ฝักอ่อน

ประโยชน์ด้านอื่น ๆ เป็นไม้ให้ร่มเงา เนื้อไม้ใช้ทำตำเครื่องใช้ เครื่องกลกรรม ทำฟืน ทำเชียง ใบต้มในน้ำเดือดจะได้สีเหลือง ใช้ย้อมผ้าและผสมอาหารได้เป็นอย่างดี เนื้อในฝักใช้เป็นสารช่วยในการย้อมสีให้สีติดทน และขัดโลหะ นอกจากนี้ เมล็ดแห้งนำไปดบเป็นแปงใช้ลงผ้าให้อยู่ตัวได้ดี และใช้ในการลงพื้นงานจิตรกรรมฝาผนังด้วยเมืดมะขามดินสอพอง เมล็ดยังใช้ในการละเล่นพื้นบ้านของเด็กคือ “อีตัก”

คติความเชื่อ ตามตำราพรหมชาติฉบับหลวง ถือว่ามะขามเป็นไม้มงคลชนิดหนึ่งที่ควรปลูกไว้ทางทิศตะวันตก (ประจิม) ของบ้าน เพื่อป้องกันสิ่งไม่ดี ฝักร้ายมิให้มากล้ากลาย อีกทั้งต้นมะขามยังเป็นต้นไม้ที่มีชื่อเป็นมงคลนาม ถือกันเป็นเคล็ดว่าจะทำให้มีแต่คนเกรงขาม และเชื่อว่าน้ำคั้นของเนื้อในฝักกับน้ำมะพร้าวในพิธีการเปิดปากเด็กแรกเกิด

มะขามมีรสเปรี้ยว เหมาะสำหรับคนธาตุน้ำ (เกิดเดือนกรกฎาคม-กันยายน) เรามักจะนึกถึงมะขามเวลาทำอาหารที่ต้องการเพิ่มรสเปรี้ยว เช่น ใส่แกงส้ม หรือบางครั้งก็ใช้แทนมะนาวเวลาที่มะนาวมีราคาแพงได้เหมือนกัน

ไม้ต่างถิ่น โดย > พีเต็ง

ดอน...วงศ์ชาเขียด (Alismataceae)

ในช่วงฤดูฝนตามท้องทุ่งนา ห้วย หนอง คลอง บึง หรือตามร่องน้ำข้างบ้านของเราก็จะมี น้ำท่วมขังไปทั่ว เป็นที่อยู่ของสัตว์น้ำ หรือกบ เขียดที่ส่งเสียงแซ่ไปหมด เพราะแหล่งน้ำ เป็นที่ชุมนุมของสัตว์เหล่านี้เข้ามาอาศัยและ ผสมพันธุ์ ไม้เว้นกระทั่งพืชในกลุ่มพรรณไม้น้ำ ก็จะกลับมาเจริญเติบโตปกคลุมพื้นที่ชุ่มน้ำ เหล่านี้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ Herbarium News ฉบับนี้ เลยถือโอกาสเอา พรรณไม้ต่างถิ่นที่เป็นวงศ์ของพรรณไม้น้ำมาให้ รู้จักกัน

พืชวงศ์ชาเขียด (Alismataceae: แอล-ลิส-มา-เท-ซี) มีลักษณะเด่นที่เกือบทุกชนิดเป็น พรรณไม้น้ำ ชอบขึ้นในพื้นที่ชื้นแฉะ หรือตาม หนองบึง ปกติจะโตเร็ว ชอบแสงแดดจัดและเป็น วัชพืช มีรากหยั่งถึงพื้นดิน หรือมีลำต้นลอยบน ผิวน้ำ มีลำต้นสั้น ใบออกเป็นกระจุกเรียงเวียน รอบลำต้น มักมีน้ำยางสีขาว เส้นแขนงใบออก จากโคนใบและเรียงขนานกัน มีเส้นใบย่อยเรียง ตามขวางเห็นเป็นช่องสี่เหลี่ยม ดอกของพืชกลุ่มนี้ มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 3 กลีบ ทั่วโลก พบประมาณ 90 ชนิด ในประเทศไทยพบ 11 ชนิด ที่เป็นพืชพื้นเมืองของประเทศไทยมี 6 ชนิด และ เป็นพืชต่างถิ่นมาจากทวีปอเมริกาอีก 5 ชนิด โดยนำเข้ามาปลูกประดับหรือนำเข้ามาโดยไม่ตั้งใจ ได้แก่ ตาลปัตรฤๅษี หรือบอนจีน (ภาคกลาง) หรือ ผักคั่นจอก (ภาคอีสาน) (*Limnocharis flava* (L.) Buchenau) เป็นพืชต่างถิ่นที่มี สถานภาพรุกรานในประเทศไทยและประเทศใน

เขตร้อนของทวีปเอเชีย มีการกระจายพันธุ์ได้เอง ตามธรรมชาติ พบได้ง่ายตามพื้นที่ชุ่มน้ำหรือน้ำท่วมขังทั่วประเทศ ชาวอีสานนิยมนำก้านใบและ ก้านช่อดอกกินเป็นผักสด ลวก หรือผัดน้ำมัน จิ้มน้ำพริก ทำอย่างใดก็กินไม่หมดเพราะพืช ชนิดนี้ขยายพันธุ์เร็วมาก เป็นวัชพืชเต็มท้องนา



อีก 4 ชนิดต่อมาเป็นพรรณไม้น้ำประดับ ตามบ่อปลา หรือตู้ปลา ได้แก่ อะเมซอน (*Echinodorus cordifolius* (L.) Griseb.) ผิวน้ำ หรือป๊อบปี่น้ำ (*Hydrocleys nymphoides* Buchenau) แอร์วี่เฮด (*Sagittaria montevidensis* Cham. & Schltdl.) แอร์วี่เฮดใบยาว (*Sagittaria graminea* Michx.) 3 ชนิดแรก ควรต้องเฝ้าระวัง การขยายพันธุ์ไปในแหล่งน้ำธรรมชาติ เพราะมี ถิ่นกำเนิดอยู่ในเขตร้อนหรือกึ่งเขตร้อนของทวีป อเมริกา ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศคล้ายประเทศไทย และมีรายงานแล้วว่า เป็นพืชต่างถิ่นรุกรานในบาง ประเทศแล้ว ส่วน แอร์วี่เฮดใบยาว มีบ้านเกิดอยู่ใน เขตอบอุ่นของทวีปอเมริกาเหนือ อาจต้องระวัง

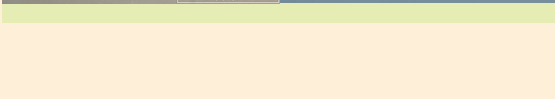
สำหรับการนำไปปลูกในพื้นที่ภูเขาสูงที่มีอากาศ หนาวเย็น

ไม่น่าไว้วางใจเท่าไรเลยครับ สำหรับพรรณไม้น้ำ ในกลุ่มนี้ ล้วนแต่มีประวัติย้อนหลังที่บ้านเกิด ไม่ค่อยดี การที่นักสะสมหรือนักเล่นพรรณไม้แปลก หลายคนนำเข้ามาในประเทศไทย จึงเป็นการเสี่ยง ต่อการรุกรานเข้าสู่ระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำตาม ธรรมชาติของเรา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ผักตบ ขวา (*Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms) ที่กลายเป็นวัชพืชที่สำคัญกำจัดเท่าไรก็ไม่หมดไป ซึ่งมีบ้านเกิดที่เดียวกับพรรณไม้น้ำที่กล่าวไป ทั้งหมด ดังนั้น ตามความเห็นพี...คิดว่า เราอย่า ไปหามาปลูกเลยจะดีกว่า เพราะพวกเรอาจเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างปัญหาให้แก่ระบบนิเวศ อันซับซ้อนและมีความหลากหลายสูงของ ประเทศเราให้ถูกทำลายลงได้

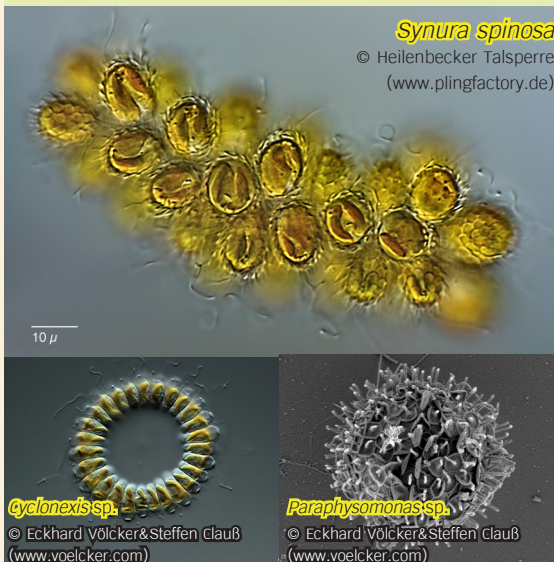


“สองสาหร่าย” กับพีแอล

สาหร่ายทองเป็นสาหร่ายเซลล์เดียวที่ไม่มีผนังเซลล์ มีสมาชิกอาศัยอยู่ทั้งในน้ำจืดและ ทะเล ลักษณะของเซลล์จะมีแฟลกเจลล่า จำนวน 1 หรือ 2 เส้น สามารถสร้างอาหารด้วยการสังเคราะห์แสงและการกลืนกินแบคทีเรีย โดยเรียกวิธีการกินแบบนี้ว่า ฟาโกไซโตซิส (phagocytosis) คือ การค่อย ๆ คีบคลานล้อม สิ่งมีชีวิตที่เป็นอาหาร จนถูกกลืนหมดในที่สุด สาหร่ายกลุ่มนี้บางชนิดจัดเป็นแพลงก์ตอนพืช และสามารถพบได้บริเวณผิวน้ำเช่นเดียวกันกับ ไดอะตอม นอกจากนี้ ยังนับเป็นสาหร่ายที่มีความสำคัญในการประเมินการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศในอดีตอีกด้วย เนื่องจากเมื่อ สาหร่ายตายลง โดยเฉพาะกลุ่มสาหร่ายชื่อว่า ค็อคโคลิโทพอรด์ส (coccolithophorids) ที่จะมีการสะสมแผ่นซิลิกาใช้ปกคลุมเซลล์ หรือเรียกว่า ค็อคโคลิทส์ (coccoliths) แผ่นซิลิกา เหล่านี้จะไม่ถูกย่อยสลาย และจมลงไปสู่สมที่ พื้นทะเลเช่นเดียวกันกับฟอสซิลของไดอะตอม



ทั้งนี้ อัตราการสะสม สามารถใช้เป็นตัวชี้วัด สภาพภูมิอากาศในทะเลของช่วงนั้น ๆ ได้ โดยอัตราการสะสมจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อน้ำทะเลมีอุณหภูมิสูงขึ้นและมีปริมาณ คาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้น และจะช้าลงเมื่อน้ำทะเล เย็นลงและมีปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ลดลง



เป็นอย่างไบบ้างคะ ได้รู้จักกับสาหร่ายที่ นอกจากจะมีสีส้มสวยงามแล้ว ยังช่วยให้เรา รู้ ข้อมูลในประวัติศาสตร์อีกด้วย จริง ๆ แล้ว การเรียนรู้จักสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิด ก็คือ การเรียนรู้ ส่วนย่อยหนึ่ง ๆ ของธรรมชาติ เหมือนเรากำลัง ต่อจิ๊กซอว์แผนภาพธรรมชาติที่ประกอบด้วย สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตมากมายที่มีความ เชื่อมโยงกัน แล้วมาท่องโลกสาหร่ายกันต่อ ในฉบับหน้านะคะ

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๘



นิเวศน่ารู้ โดย > ไฟ

สวัสดีคะน้องๆ นิเวศน่ารู้ในฉบับที่แล้ว น้องๆ ได้รู้จักคำว่า “seed dispersal” หรือ การกระจายของเมล็ดกันแล้ว น้องๆ คงทราบแล้วว่า การกระจายของเมล็ดเกิดขึ้นได้โดยปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน จึงทำให้พืชจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้มีโครงสร้างที่เหมาะสมต่อการกระจายของเมล็ดที่แตกต่างกัน ในครั้งที่แล้วเราได้เรียนรู้ถึงการกระจายของเมล็ดโดยอาศัยลมเป็นปัจจัยช่วยในการพัดพาไปตกในที่ที่เหมาะสมเพื่อออกเป็นต้นใหม่ต่อไป น้องๆ ยังจำลักษณะของผลและเมล็ดที่มีการปรับตัวให้เหมาะสมกับการกระจายโดยลมได้ไหมคะ ถ้ายังนึกไม่ออก น้องๆ สามารถกลับไปทบทวนกันได้ ใน “นิเวศน่ารู้” ฉบับที่แล้วนะคะ ส่วนในฉบับนี้ เราจะไปเรียนรู้กันต่อว่า ปัจจัยในการกระจายของเมล็ดนอกจาก “ลม” แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นใดอีกบ้าง และลักษณะของผลและเมล็ดพืชที่กระจายโดยอาศัยปัจจัยเหล่านั้น เหมือนหรือแตกต่างจากเมล็ดที่กระจายโดยลมอย่างไร

“น้ำ” เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยในการกระจายของเมล็ด พืชน้ำและพืชที่มีถิ่นที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำหลายชนิดมีการปรับโครงสร้างของผลให้สามารถลอยน้ำได้ เช่น มีน้ำหนักเบา ผิวมัน มีเส้นใยหรือช่องอากาศอยู่ภายใน เมื่อผลและเมล็ดลอยน้ำ น้ำจะเป็นตัวกลางพัดพาไปยังถิ่นที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมและงอกเป็นต้นพืช

ต้นใหม่ต่อไป พืชที่มีการกระจายของเมล็ดโดยอาศัยน้ำที่น้องๆ น่าจะรู้จักกันดี ได้แก่ มะพร้าว (*Cocos nucifera* L.) บัวหลวง (*Nelumbo nucifera* Gaertn.) ส่วนเมล็ดพืชหลายชนิดที่มีขนาดเล็กและน้ำหนักเบา นั้นสามารถใช้ น้ำหรือลมเป็นปัจจัยในการกระจายของเมล็ดได้ทั้งคู่ เราจะพบการกระจายของเมล็ดโดยอาศัยน้ำเป็นปัจจัย ได้ทั้งตามคลอง แม่น้ำ ทะเล มหาสมุทร หรือแม้กระทั่งในขณะเกิดฝนตกหรือน้ำท่วมก็อาจมีการกระจายของเมล็ดโดยอาศัยน้ำได้เช่นกันนะคะ



บัวหลวง (*Nelumbo nucifera* Gaertn.) มีการกระจายของเมล็ดโดยอาศัยน้ำ จึงมีการปรับโครงสร้างของผลและเมล็ดให้สามารถลอยน้ำได้

พืชบางชนิดเมื่อผลแห้งแก่ จะมีแรงดันภายในดันให้ผลแตกออก และปลดปล่อยเมล็ดที่อยู่ภายในผลออกมา น้องๆ น่าจะนึกภาพตามได้ง่ายขึ้นถ้าเปรียบเทียบว่าคล้ายการระเบิดออกของผล ซึ่งกระบวนการกระจายของเมล็ดแบบคล้ายการระเบิดของผลแบบนี้



ตรงกับภาษาอังกฤษว่า **“explosive dispersal”** ค่ะ และเมื่อเมล็ดที่ถูกปล่อยออกมาไปตกในที่ที่เหมาะสมก็จะสามารถงอกและเจริญเติบโตเป็นต้นใหม่ต่อไปได้ พืชที่มีการกระจายของเมล็ดแบบนี้มีอยู่หลายชนิดด้วยกัน ตัวอย่างเช่น พืชในกลุ่มพืชวงศ์ตอยดิง (*Acanthaceae*) พืชวงศ์เทียน (*Balsaminaceae*) พืชวงศ์เปเลา (*Euphorbiaceae*) พืชวงศ์ถั่ว (*Fabaceae*) พืชวงศ์ชบา (*Malvaceae*) เป็นต้น

ในฉบับหน้าเราจะมาเรียนรู้ถึงปัจจัยมีชีวิตที่ช่วยในการกระจายของเมล็ดกันบ้างนะคะ ส่วนจะเป็นอะไรนั้นติดตามได้ในฉบับหน้าค่ะ แล้วพบกันนะคะ

Flora of Thailand : พรรณพฤกษชาติของประเทศไทย โดย > ดอกเตอร์อาร์

ICACINACEAE H. Sleumer*

Flora of Thailand Vol. 2 part 1: 75-92. 1970



เลคิน *Iodes cirrhosa* Turcz.

ฉบับนี้เป็นวงศ์ Icacinaceae หรือ วงศ์เลคิน อยู่ภายใต้อันดับ Icaginales ซึ่งมีเพียง 2 วงศ์ อีกวงศ์คือ Oncothecaceae เป็นพืชถิ่นเดียวของหมู่เกาะ New Caledonia ในมหาสมุทรแปซิฟิก มีเพียง 2 ชนิด

สำหรับวงศ์ Icacinaceae ปัจจุบันมี 23 สกุล ประมาณ 160 ชนิด ในไทยเหลือเพียง 6 สกุล คือ *Iodes*, *Miquelia*, *Natsiatum*, *Nothapodytes*, *Phytocrene*, *Pyrenacantha* รวม 10 ชนิด ส่วนสกุลอื่นถูกย้ายไปวงศ์อื่น ๆ และไม่ใช่อันดับเดียวกัน ได้แก่ วงศ์ Cardiotpteridaceae (*Gonocaryum lobbianum* (Miers) Kurz) วงศ์ Metteniusaceae (*Apodytes*, *Pittosporopsis*, *Platea*)

อยู่ภายใต้อันดับ Metteniusales และวงศ์ Stemonuraceae (*Gomphandra*, *Medusanthera*, *Stemonurus*) อยู่ภายใต้อันดับ

Aquifoliales น้อง ๆ จะเห็นได้ว่า ลักษณะทางสัณฐานวิทยาแทบใช้ไม่ได้เลยในการจัดจำแนกพืชกลุ่มนี้ น้อง ๆ ลองดูภาพประกอบบางชนิดนะคะ



ดินหมี่ *Gonocaryum lobbianum* (Miers) Kurz



ดอกดินหมี่



ผลอ่อนดินหมี่



ผลแก่ดินหมี่



ดอกอ้ายป่า



ใบและผลอ้ายป่า



อ้ายป่า *Stemonurus malaccensis* (Mast.) Sleumer



พืชวงศ์นี้ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักและลักษณะเด่นไม่ชัดเจน ในที่นี้จะกล่าวถึงลักษณะของวงศ์ Icacinaceae ปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นไม้เถาและแยกเพศต่างต้น ไม่มีหูใบ มือจับแตกแขนงใบเรียงเวียนหรือตรงข้าม ขอบใบเรียบ ช่อดอกหลายแบบ ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกจำนวนมากอย่างละ 3-6 กลีบ ก้านดอกมีข้อใต้กลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้เท่าจำนวนกลีบดอก รังไข่เหนือวงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียสั้น ผลผนังชั้นในแข็ง มีเมล็ดเดียว

*Hermann Otto Sleumer (1906-1993) นักพฤกษศาสตร์ชาวดัตช์ที่เกิดในเยอรมนี

ถามมาตอบไป โดย > พิษุภ

สวัสดีค่ะน้อง ๆ เรามาพบกันอีกครั้งแล้วนะคะ พิษุภได้รับมอบหมายให้ไปสำรวจป่าดอนปู่ตา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือค่ะ น้อง ๆ คงสงสัยใช่ไหมคะว่าป่าดอนปู่ตาคืออะไร เรามาหาคำตอบกันดีกว่าค่ะ

ป่าดอนปู่ตา คือ พื้นที่ที่เป็นที่สาธารณะประโยชน์มีการสร้างศาลแล้วเชิญเจ้าที่มาอยู่ในศาล เพื่อช่วยในการดูแลปกป้องรักษาคนในหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำการเกษตรให้ได้ผลดี ช่วยดูแลพื้นที่ป่าและสัตว์ต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ไม่ให้ผู้ใดมาทำลายและทำร้าย ในบางพื้นที่อาจจะเรียกป่าดอนปู่ตาว่า ดอนหอ ซึ่งก็คือหอปู่ตา บริเวณป่าดอนปู่ตานี้จะมีต้นไม้ใหญ่หลายชนิด เช่น ยางนา กระบาก มะค่าโมง มะค่าแต้ ไทร พะยอม บางชนิดมีประโยชน์เป็นพืชสมุนไพรหรือพืชอาหารเช่น ตั้วเกลี้ยง กระบก อบเชย กำแพงเจ็ดชั้น หนามเล็บเหยี่ยว คัดเค้า แต่ชาวบ้านไม่กล้าที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากเกรงกลัวความศักดิ์สิทธิ์ของพ่อปู่ จึงทำให้บางพื้นที่เรียกป่าดอนปู่ตานี้ว่า ป่าศักดิ์สิทธิ์



ป่าดอนปู่ตาแต่ละแห่งมีคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลหรือหากที่ไหนมีพื้นที่ค่อนข้างมากหรือมีนโยบายแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย ก็จะมีหน่วยงานเข้ามาร่วมดูแล เช่น เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจะมีการตั้งกฎและระเบียบต่าง ๆ อาทิ ห้ามตัดต้นไม้ ถึงแม้ว่าต้นไม้เหล่านั้นจะโค่นลงหรือตายแล้วก็ตามหากต้องการจะใช้ประโยชน์ต้องนำเรื่องมาเสนอคณะกรรมการก่อนถึงจะสามารถนำต้นไม้เหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ได้แต่เพื่อส่วนรวมเท่านั้น ห้ามล่าสัตว์ ซึ่งข้อห้ามต่าง ๆ นี้ก็ตั้งไว้เพื่อป้องกันเท่านั้น ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านก็ไม่กล้าที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากเกรงกลัวความศักดิ์สิทธิ์ของพ่อปู่ แต่อาจจะมีส่วนที่จะเข้าไปหาเห็ดกับแมลงต่าง ๆ เช่น แมงอีหนู เพื่อนำมาทำอาหาร และทุกปีจะมีการเลี้ยงพ่อปู่ 2 ครั้ง เรียกว่าเลี้ยงขึ้น ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เป็นการเลี้ยงหลังจากการเก็บเกี่ยว และเลี้ยงลง ในวันข้างขึ้น เดือน 6 เป็นการเลี้ยงก่อนที่จะเริ่มฤดูการเก็บเกี่ยวค่ะ สิ่งของที่จะต้องนำมาไหว้พ่อปู่ เช่น หมู ไก่ ขนมหวาน ผลไม้ เหล้าขาว หมาก พลุ บุหรี่

ดอกไม้สีแดง ซึ่งแต่ละที่ก็จะมีพิธีที่แตกต่างกัน โดยแต่ละบ้านอาจจะนำของไหว้มาเองหรือนำเงินไปมอบให้กับผู้ใหญ่บ้านเพื่อไปจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งพิธีนี้จะจัดกันตั้งแต่ช่วงเช้า โดยมี “จ่า” คือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างพ่อปู่กับคนในหมู่บ้าน เป็นผู้ที่ประกอบพิธีต่าง ๆ ขอพรพ่อปู่ให้ปกป้องดูแลคุ้มครองคนในหมู่บ้าน ทำการเกษตรให้ได้ผลดี เป็นต้น หลังจากเสร็จพิธีแล้วก็กินข้าวร่วมกันทั้งหมู่บ้าน



เนื่องจากป่าดอนปู่ตาเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ทำให้ในปัจจุบันนี้พื้นที่ป่าดอนปู่ตาบางแห่งก็ถูกบุกรุกจากการทำการเกษตร หรือบางที่ก็มีการขอใช้พื้นที่ไปสร้างเป็นหน่วยงานราชการ เป็นต้น และจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นพื้นที่ทำมาหากินลดน้อยลง หรือวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ทำให้ไม่ได้สนใจหรือให้ความสำคัญกับป่าดอนปู่ตามากนัก ซึ่งจริง ๆ แล้วป่าดอนปู่ตามีความสำคัญ เป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์นานัปการ และมีความหลากหลายของพรรณพืชสูง ดังนั้นพิษุภจึงหวังว่าหมู่บ้านแต่ละแห่งจะยังคงรักษาป่าดอนปู่ตาให้คงอยู่ตลอดไปนะคะ ถ้าที่หมู่บ้านของน้อง ๆ มีป่าดอนปู่ตาก็เขียนมาเล่าให้พิษุภทราบบ้างนะคะ ฉบับหน้าพบกันใหม่ค่ะ



คอลัมน์จร โดย > ฟีนิก

สน 200 ปี ที่ภูกระดึง

ท่ามกลางอากาศหนาวเย็นบนยอดภูกระดึงที่นักท่องเที่ยวพากันแออัดแออัดแรงใจ เอาชนะความเหน็ดเหนื่อยเป็นบทพิสูจน์ความอดทนที่จะเดินขึ้นสู่ยอดภูเพื่อชมทิวทัศน์ สัมผัสธรรมชาติที่สวยงามภายในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย บริเวณลานกางเต็นท์ของศูนย์บริการ

นักท่องเที่ยววงกว้าง ของอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ยืนต้นสูงตระหง่านเกือบ 30 เมตร โดดเด่นอยู่บนลานหญ้า แสดงถึงการยืนต้นอยู่บนยอดภูกระดึงผ่านกาลเวลามานานชั่วอายุคน

ต้นไม้ใหญ่ที่ฟีนิกพูดถึงก็คือ ต้นสนสองใบ น้อง ๆ รู้มั๊ยคะว่า ต้นสนสองใบต้นนี้มีการหาอายุแล้วปรากฏว่ามีอายุกว่า 200 ปี หรือ

ประมาณต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ของเราเชียว ฟีนิกลองวัดความใหญ่โต วัดได้ประมาณ 2 คนโอบแน่ะ พอใช้เทปวัดรอบลำต้นที่ระดับอก (ที่ระดับ 130 เซนติเมตร

จากพื้นดิน) ฟีนิกวัดได้ถึง 266 เซนติเมตร สนสองใบต้นนี้อยู่คู่กับภูกระดึงมานานแล้ว เราจึงต้องช่วยกันบำรุง ดูแลรักษากันด้วย ที่นี้เรารู้จักสนสองใบกันลึกนิด สนสองใบ มีชื่อพฤกษศาสตร์ว่า *Pinus merkusii* Jungh. & de Vriese อยู่ในวงศ์ Pinaceae เป็นไม้ต้นขนาดใหญ่ อยู่ในกลุ่มพืชเมล็ดเปลือย (Gymnosperms) ลำต้น

เปลาตรง เมื่ออายุยังน้อย เรือนยอดเป็นพุ่มรูปทรงพีระมิด เมื่อโตเต็มที่เรือนยอดจะแผ่กว้าง แตกกิ่งก้านรูปทรงสวยงาม ช่วยสร้างทิวทัศน์เพิ่มเสน่ห์ และเส้นสายที่สวยงาม ใบของสนสองใบเป็นใบเดี่ยวรูปเข็มออกเป็นกระจุก มีจำนวน 2 ใบต่อกระจุก จึงได้ชื่อเรียกว่า สนสองใบ แต่ถ้าออกกระจุกเป็น 3 ใบ ก็จะเป็นสนสามใบ ซึ่งเป็นสน

อีกชนิดหนึ่ง มีกาบใบหุ้มที่โคนใบ ใบเรียงเวียนตามกิ่งและก้าน ใบยาว 10-27 เซนติเมตร โครงสร้างสืบพันธุ์ของสน เรียกว่า โคน (cone) มีทั้งโคนเพศผู้ และโคนเพศเมีย



น้อง ๆ ที่ไปท่องเที่ยวพักผ่อนชมธรรมชาติควรฝึกสังเกตสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราด้วยนะค่ะและสิ่งที่จะต้องระมัดระวังเวลาอยู่ใกล้ต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่มีอายุมากก็คือกิ่ง ก้านแห้ง ผล ที่อาจมี แล้วหักร่วงตกใส่เอาได้ แล้วพบกันฉบับหน้าค่ะ...



ต้นสนอายุกว่า 200 ปี ที่อุทยานแห่งชาติภูกระดึง

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๘





ชื่อบ้านนามพรรณไม้ โดย > พี่อัน

นอกจากนี้ ลำต้นยังใช้ปรุงเป็นยาขับปัสสาวะได้ โดยใช้เข้ากับเครื่องยา แก่นตากวาง แก่นตาไก่ แก่นตาน แก่นตุ๊กใส และแก่นตานกกด ช่วยแก้มุตกิด ช่วยพอกและขับกระดูก ขับน้ำคาวปลาของสตรี ด้วยการใช้ต้นผสมเข้ายากับเปลือกต้นมะตูม หรือจะใช้ใบหรือรากตาไก่ก็ได้เช่นกัน ในภูมิภาคอินโดจีนใช้เข้ายาพื้นบ้านเพื่อช่วยลดน้ำหนัก หรือความต้องการทางเพศ ประโยชน์ตาไก่ นอกจากจะใช้เป็นยาสมุนไพรแล้วผลก็สามารถใช้รับประทานได้เช่นกัน



มาเข้าห้องสมุดกันดีกว่า โดย > ดอกป๊อ

แท่นพิมพ์กูเตนเบิร์ก
(Gutenberg)
(http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_printing)



หอสมุดมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University Library)
(<https://etseg.law.harvard.edu>)



เนื่องจากสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่และห้องสมุดมีจำนวนหนังสือมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือซึ่งนิยมในขณะนั้นแบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ กฎหมาย เทววิทยา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ได้มีการจัดตั้งหอสมุดประชาชนขึ้น ในยุโรป **หอสมุดแห่งชาติอังกฤษ** (British Library) ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1973 โดยสืบทอดมาจากหอสมุดแห่งบริติชมิวเซียม ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1753 มีหนังสือและสื่อต่างๆ กว่า 150 ล้านรายการ ครบทุกภาษา ตั้งอยู่ในกรุงลอนดอน ทางด้านอเมริกาในปี 1800 มีการจัดตั้ง **หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน** (Library of Congress) ขึ้น ซึ่งเป็น



หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress)
https://en.wikipedia.org/wiki/Thomas_Jefferson_Building

1. ปราณี อัครภูษิตกุล. (2549). ห้องสมุด: วิชาการ จากดินเหนียวสู่สื่ออิเล็กทรอนิกส์. กรุงเทพฯ: บริษัท มิลสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย) จำกัด.
2. งานสารสนเทศและห้องสมุดสตางค์ มงคลสุข คณะ วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). “ห้องสมุด” ที่มีแต่ “หนังสือ” (ประวัติศาสตร์ห้องสมุด). สืบค้น เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2558, จาก <http://stang.sc.mahidol.ac.th/bookfair/Oldweb/Article003part2.htm>
3. รศ.จุมพจน์ วณิชกุล. (2548). พัฒนาการของ สารนิเทศจากการบริการของห้องสมุด. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์, 2558, จาก <http://www.wachum.com/eBook/1630101/content4.html>

เรื่องจากปก โดย > ลุงตะคร้ำ

สวัสดีครับน้อง ๆ เรื่องจากปกฉบับนี้แนะนำกลุ่มพืชที่รู้จักกันดีใช้ประโยชน์มากที่สุดวงศ์หนึ่ง ฟัก แฟง แตง บวบ หรืออื่น ๆ แล้วแต่จะเรียกครับ ชื่อสามัญที่รู้จักกันดีคือ gourds หรือ cucurbits ซึ่งเป็นชื่อทั่วไปที่ใช้เรียกพืชกลุ่มนี้ นอกจากพืชที่กล่าวมาแล้ว ยังรวมไปถึงแตงโม แคนตาลูป แตงกวา ตำลึง มะระ ชูกินี และฟักข้าว ที่เป็นพืชสมุนไพรกำลังได้รับความนิยมของเรา และยังมีพืชป่าอีกหลายชนิดที่น้อง ๆ อาจคุ้นเคยหรือไม่รู้จักเลย แต่คราวนี้แนะนำเฉพาะพืชที่นำมาใช้ประโยชน์นะครับ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ส่วนใหญ่เป็นไม้เถาเลื้อยที่มีมือจับหรือ tendrils มีทั้งใบเดี่ยวและใบประกอบ เรียงเวียน ดอกออกเป็นช่อหรือออกเดี่ยว ๆ ตามซอกใบ บางครั้งดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ต้นเดียวกัน (monoecious) หรืออยู่คนละต้น (dioecious) แต่ลักษณะดอกคล้าย ๆ กัน กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีจำนวนอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 3 หรือ 5 เกสร แยกหรือเชื่อมติดกัน รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ (inferior ovary) มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรแยกเป็น 3 แฉก หรือก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน ผลมีทั้งแบบผลสดมีหลายเมล็ดหรือผลแห้งแตกเป็น 3 ซีก ซึ่งลักษณะของเกสรเพศเมียและผลใช้จำแนกออกเป็น 2 วงศ์ย่อย ลักษณะตัวหนาเป็นวงศ์ย่อย Cucurbitaceae ตัวอียงเป็นวงศ์ย่อย Nandiroboideae เมล็ดมีรูปร่างแตกต่างกัน แต่ส่วนมากจะแบน ๆ มีปีกหรือไม่มีปีก แต่ข้อมูลด้านชีวโมเลกุลในปัจจุบันอาจแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มหรือ 5 วงศ์ย่อย รวมมีประมาณ 120 สกุล กว่า 850 ชนิด ที่แนะนำให้น้อง ๆ รู้จักคราวนี้ทั้งหมดอยู่ภายใต้วงศ์ Cucurbitaceae

ฟัก *Benincasa hispida* (Thunb.) Cogn. เข้าใจว่ามีถิ่นกำเนิดแถบมาเลเซียและอินโดนีเซีย มือจับแยกแขนง ดอกสีเหลือง กลีบดอกแยกกัน เกสรเพศผู้ 3 เกสร แยกกัน ผลมีขน ซึ่งในธรรมชาติจะมีขนาดเล็กรูปค่อนข้างกลม ชื่อสามัญ Wax gourd



แตงโม *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai มีถิ่นกำเนิดในแอฟริกา ลักษณะคล้ายกับฟักแต่กลีบเลี้ยงเรียวยาวแคบกว่า และผลเกลี้ยง ชื่อสามัญ Water melon

ผักตำลึง *Coccinia grandis* (L.) Voigt พบทั่วไปในแอฟริกา เอเชีย และออสเตรเลีย มือจับไม่แยกแขนง ดอกสีขาวเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่คนละต้น ชื่อสามัญ Ivy gourd



แตงไทย *Cucumis melo* L. มีถิ่นกำเนิดในแอฟริกา มือจับไม่แยกแขนง ดอกสีเหลือง แยกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ต้นเดียวกัน ไม่มีใบประดับ ลำต้นมีขนสั้นนุ่ม ปลายใบกลม ผลว้าเป็นแอ่ง มีหลากหลายสายพันธุ์ แยกเป็น แตงไทย แคนตาลูป เป็นต้น ชื่อสามัญ Melon, Musk melon, Cantaloupe

แตงกวา *Cucumis sativus* L. อาจมีถิ่นกำเนิดในอินเดีย แต่ในไทยพบในธรรมชาติที่เป็นลักษณะดั้งเดิม ลักษณะทั่วไปคล้ายแตงไทย แต่ปลายใบแหลม ผลเรียวยาว ขนาดเล็กกว่า ผิวเป็นตุ่ม ชื่อสามัญ Cucumber

ฟักทอง *Cucurbita moschata* Duchesne น่าจะมีถิ่นกำเนิดในอเมริกากลางหรืออเมริกาใต้ ตอนบน มือจับแยกแขนง ดอกสีเหลือง กลีบดอกเชื่อมติดกันประมาณครึ่งหนึ่ง เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นเส้นเกสร ที่รู้จักกันดีคือ ฟักทองทั่วไป ฟักทอง

น้ำเต้า และฟักทองญี่ปุ่น ส่วน *C. maxima* Duchesne ลักษณะทั่วไปคล้ายกันแต่กลีบเลี้ยงเป็นรูปแถบไม่เป็นแผ่นกว้าง ขั้วผลหนาแต่ไม่แผ่กว้างจรดผล เป็นรี มีรูพรุน ชื่อสามัญคือ Autumn squash ส่วน *C. pepo* L. ก้านผลเรียกว่า เป็นเหลี่ยม ไม่มีรูพรุน ชื่อสามัญคือ Squash รวมถึง Zucchini ซึ่งทั้งสามชนิดมีหลากหลายสายพันธุ์



น้ำเต้า *Lagenaria siceraria* (Molina) Standl. ไม้เถาเลื้อย ก้านที่แน่นอน แต่ชื่อวิเคราะห์จากตัวอย่างพรรณไม้ที่เก็บในฟิลิปปินส์ทั้งในอเมริกา แอฟริกา

และเอเชีย มือจับแยกแขนง ดอกสีขาว เพศผู้และเพศเมียอยู่ต้นเดียวกัน ดอกเพศผู้ออกเดี่ยว ๆ ตามซอกใบ ชื่อสามัญ Bottle gourd

บวบ *Luffa acutangula* (L.) Roxb. ลักษณะทั่วไปคล้ายน้ำเต้า แต่ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อ ดอกสีเหลือง ผลเรียวยาวแคบกว่า ชื่อสามัญ Ridge gourd หรือ Chinese gourd มีอีกชนิด *L. aegyptiaca* Mill. หรือบวบหอม ผลขนาดใหญ่กว่า ไม่เป็นเหลี่ยม ผ่นผลด้านในเป็นเส้นใยที่ใช้ประโยชน์หลากหลาย ชื่อสามัญ Luffah หรือ Vegetable sponge



มะระ *Momordica charantia* L. มีถิ่นกำเนิดในแอฟริกา เอเชีย ออสเตรเลีย และหมู่เกาะแปซิฟิก มือจับไม่แยกแขนง ดอกสีเหลือง เพศผู้และเพศเมียอยู่ต้นเดียวกัน ใบประดับติดประมาณกึ่งกลาง ก้านดอก มี 2 ลักษณะคือ forma *chantia* หรือมะระ ผลเรียวยาว หรือขนาดใหญ่ ผิวเป็นปุ่มพุ่มหรือมน ไม่พบในธรรมชาติ ส่วน forma *abbreviata* (Ser.) W. J. de Wilde & Duyfjes หรือมะระขี้นก ผลขนาดเล็กกว่า มีปุ่มแหลม ส่วนมากพบตามธรรมชาติ ทั้งสองลักษณะมีชื่อสามัญ Bitter melon ส่วน ฟักข้าว *M. cochinchinensis* (Lour.) Spreng. ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่คนละต้น ใบประดับติดที่ปลายก้านดอก ผลรูปรีกว้างหรือกลม ผิวเป็นหนามแหลม ในเยื่อหุ้มเมล็ดมีสารไลโคปีนมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระสูง



ในอเมริกากลาง ต่างจากพืชในกลุ่มที่กล่าวมาทั้งหมดที่รังไข่มีออวูลเพียงเม็ดเดียว คือผลจะมีเพียงเมล็ดเดียว มือจับแยกแขนง ดอกสีเขียว ๆ

เพชฌุเป็นช่อ แยกแขนงอยู่ต้นเดียวกันกับดอก เพศเมียที่ออกเดี่ยว ๆ ผลคล้าย



นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วยังมี หล่อฮังก้วย *Siraitia grosvenorii* (Swingle) C. Jeffrey ex A. M. Lu & Zhi Y. Zhang ที่พบตามร้านขายยาจีน แต่ไม่พบปลูกในไทย

เอกสารอ้างอิง

- De Wilde, W.J.J.O. and B.E.E. Duyfjes. (2008). Cucurbitaceae. In Flora of Thailand Vol. 9 part 4.
- Staples, G.W. and D.R. Herbst. (2005). A tropical garden flora: Plants cultivated in the Hawaiian Islands and other tropical places. Bishop Museum Press. Honolulu, Hawaii.